

De bastaard van Istanbul

De tekst op de achterkant van de roman, op basis waarvan onze boekkeuze voor september 2015 is gemaakt, luidt als volgt:

“Rose is aan het winkelen in een supermarkt in Arizona. Ze heeft haast, want haar dochttertje Armanoush zit in de auto te wachten. Rose is net gescheiden van haar man, Barsam, een Amerikaan van Armeense afkomst. Bij de kikkererwten komt ze Mustafa tegen, die ze kent van haar werk. Om haar Armeense schoonfamilie een hak te zetten begint Rose een verhouding met deze Turkse man.

Als Armanoush jaren later besluit op zoek te gaan naar haar Armeense roots, kan ze in Istanbul logeren bij de familie van haar stiefvader, die op Mustafa na alleen maar uit vrouwen bestaat”.

Na lezing van de roman valt op dat de hierboven genoemde Rose in de roman slechts een marginale rol speelt, terwijl de verwachting wordt gewekt dat zij een belangrijke rol heeft in het verhaal. Armanoush (soms afgekort tot Amy) speelt een veel grotere rol. Toch is zij evenmin de ‘bastaard’ uit de titel. Dat is de Turkse Asya, de dochter van Zeliha. De vader van Asya is tot het eind van de roman een grote onbekende, al kregen wij gaandeweg wel een vermoeden.

De eerste reacties op het boek varieerden van “Het pakte me meteen” tot “Het duurde lang voordat ik in het verhaal kwam.” Voer voor discussie dus.

Er is bewondering voor de genuanceerde manier waarop de schrijfster het actuele thema van de genocide op de Armenen in haar boek heeft verwerkt. Alvorens dit heikle onderwerp ter sprake komt, maakt de lezer kennis met een (niet alledaags) Turks gezin, dat voornamelijk uit vrouwen bestaat. De mannen in deze familie sterven allen een vroegtijdige dood. Om te voorkomen dat de laatste mannelijke telg, Mustafa, ditzelfde lot overkomt, wordt hij naar Amerika gestuurd. Later blijkt daar nog een andere reden voor te zijn.

Er ontstaat een levendige discussie over de Turks-Armeense kwestie. Een van ons heeft zich verdiept in de historische achtergronden (de ondergang van) het Ottomaanse rijk en de stichting van het moderne Turkije. We concluderen dat Turkije weliswaar nationalistisch is, maar tegelijkertijd overkomt als een vrij tolerante gemeenschap.

Kritiek is er vooral op de vorm, die door Harm Botje in Vrij Nederland (september 2007) is getypeerd als een ‘rommelige keukenmeidenroman.’ Dat zit vooral in de beschrijvingen van de personages. Een arts wordt beschreven als een stevige kerel ‘die kracht uitstraalde met zijn rechte postuur’ (p. 25). Mustafa wordt aan het begin van de roman beschreven als een slanke man met een lichte huid, hazelnootbruine ogen, een spitse neus en een leergierige houding. Op driekwart van de roman wordt hij nogmaals neergezet, dit keer als een lange, knappe man met scherpe gelaatstrekken, ravenzwart haar, een elegante manier van doen en stijlvolle kleding (p. 339). De koppeling van uiterlijke beschrijving aan karaktertrekken is niet vrij van clichés en is ‘Bouquetreeks’-waardig.

Het slot is verrassend, maar volgens enkelen ‘over the top.’ Sommigen vinden dat een meer open einde de roman krachtiger had gemaakt. De intertekstuele verwijzingen (o.a. naar Kundera en Tolstoj) liggen er soms wat al te dik bovenop.

De hoofdstukken dragen alle de titel van een ingrediënt van een traditioneel Turks nagerecht, dat in een grote hoeveelheid moet worden gemaakt om te kunnen delen met de burens. Het recept ervan is integraal opgenomen in de roman. Samen eten vormt een verbindende factor tussen de Turkse en Armeense families in de roman. Een mooi symbool voor de verbinding die Shafak probeert te leggen door de gevoelige relatie tussen beide bevolkingsgroepen aan te snijden.

